

MUISTIO

Eräiden kertakäyttöisten muovituotteiden tuottajien SUP-kustannusvastuun toteuttamisen seurantaryhmän kokous 2/2025

Aika: Keskiviikko 27.5.2025 klo 13:00–15:00

Paikka: Neuvotteluhuone Kilpailu (A323), Aleksanterinkatu 4–10, Helsinki / Teams

Osallistujat:

Paikalla:

Lemmelä Eini (pj.), YM

Blauberg Tarja-Riitta, YM

Innala Tuulia, Suomen Kuntaliitto ry

Teams:

Aunola Tuomo, Pirkanmaan ELY-keskus

Granholm Maria, Rovaniemen kaupunki

Hanni Eeva, Sumi Oy

Jokela Eija, Suomen Pakkaustuottajat Oy

Kaartinen Tommi, FCG

Kolehmainen Milla (sihteeri), Pirkanmaan ELY-keskus

Moilanen Jari, Jyväskylän kaupunki

Nurminen Pasi, Suomen Palautuspakkaus Oy

Sinkkonen Jarno, Lidl Suomi

Tanskanen Juha-Heikki, Rinki Oy

Tsupari Pekka, Suomen SUP-Tuottajayhteisö Oy

Turunen Marko, Rinki Oy

1. Kokouksen avaus ja esityslistan hyväksyminen
Puheenjohtaja Eini Lemmelä avasi kokouksen klo 13.01. Hyväksyttiin esityslista.
2. Edellisen kokouksen muistion hyväksyminen
Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio.
3. Koostumusselvityshankkeen tilanne
Tommi Kaartinen FCG:ltä esitteli koostumusselvityshanketta. Helsingissä on ollut haasteita yhteistyöverkoston kasaamisessa, verkoston monitahoisuudessa ja siinä, miten saadaan koko joukko koordinoimaan tutkimuksia. Kaksi syksyn tutkimusta (Helsingissä ja Turussa) tapahtuu tämän vuoden 2025 syksyllä. Tästä on sovittu ryhmässä aiemmin.

Tuloksia on valmistunut vasta 3/16 näytteestä. Tulosaineistoa on tällä hetkellä kohtuullisen vähän, nämä ovat vasta alustavia tuloksia ja myöhemmin on helpompi sanoa, onko SUP-tuotteiden määrä vähentynyt edelliseen koostumustutkimukseen verrattuna.

Roska-astioista siivotuissa roskissa epävarmojen jakeiden osuus on 1–1,2 % (vuonna 2022 0,21 %). Nyt näyttää, että vuonna 2022 on ollut enemmän SUP-roskia. Maasta siivotuissa epävarmojen jakeiden osuus on huomattava 5,4–7,5 % (vuonna 2022 0,08 %).

Nikotiinipussien osuus maasta siivotuissa on pari prosenttia kappalemääräistä, nikotiinipussien rasiat 1 % kappalemääräistä. Syksyn näytteissä nikotiinipusseja oli reilu 0,5 % ja nikotiinipussien rasioita 1 %. Lahden syksyn näytteistä nikotiinipussien osuuksia ei vielä tutkittu, koska pussit otettiin tutkimukseen mukaan vasta ensimmäisen tutkimuksen jälkeen. Roska-astijätteissä nikotiinipussien tilavuusosuudet ovat todella pieniä, kappalemääräisesti saattaa silti olla paljon nikotiinipusseja (joitakin prosentteja kokonaiskoostumuksesta).

Epävarmat jakeet sisältävät mm. muovikääreitä elintarvikkeista, joista ei tiedetä, ovatko yksittäin vai kartonkisessa monipakkauksessa myytyjä, messu ja mainoskarkkien kääreitä, merkittäviä kääreitä, joista ei tiedetä, ovatko elintarvikkeita (todennäköisesti ovat), hampurilaiskääreitä, joiden osalta osa ravintolaketjuista on siirtynyt muovittomaan suuntaan, mutta tutkimuksissa ei ole voitu todeta muovittomuutta, rahka-, jogurtti- ym. purkkien läpinäkyviä kansia, joista osa on SUP-jätteitä ja osa ei. Edelleen on vaikeaa tehdä tuotetulkintoja ja niihin liittyviä päätöksiä, kuten viime koostumustutkimuksessakin oli.

Huomioita:

- Puhtaanapidon urakoitsija on osissa kohteista keskustelemassa suoraan konsultin kanssa, osissa kaupunki toimii välikätenä, mikä tuo haastetta ja tietokatkoja.
- Epävarmojen jakeiden osuus on nyt suurempi kuin vuonna 2022.
- Helsingin kevään kierroksen aloittaminen on käynnissä ja kesän 1. kierroksen aloitus kaikkien osalta.

Käytiin keskustelua epävarmojen jakeiden osuudesta. Epävarmat jakeet eivät vie tilavuutta paljon, mutta kappalemääräisesti niitä on paljon. Edellisessä koostumusselvityksessä ei käyty keskustelua merkittömistä kääreistä, joista ei voi tietää onko se elintarvikekääre, ja silloin on todennäköisesti laitettu kääre SUP-jakeisiin. Monipakkauskeskustelu erityisesti makeisiin liittyen on tullut tällä kertaa suuremmalla roolilla keskusteluun kuin aiemmin. Tutkimuksen teknisessä toteutuksessa on ylivoimaisesti asiantuntevin henkilöstö kuin koskaan. Nostettiin esiin, että epävarmat jakeet olisi reilua jakaa puoliksi tuottajien ja kuntien kustannukseksi. Syvällisemmän analyysin tekeminen tulisi kalliiksi tai voisi olla käytännössä mahdotonta. Epävarmojen jakeiden jako varmistuu myöhemmin ja käydään vielä keskustelua, keiden vastuulle niiden kustannuksia jyvitetään.

Kevään 2025 osalta näytteenotot on toteutettu muualla kuin Helsingissä. Helsingin osalta näytteenotto ei ole muuttunut helpommaksi. Heräsi huoli tutkimuksen onnistumisesta Helsingin osalta. Helsingin edustaja ei ollut mukana tässä kokouksessa. Helsinki olisi tärkeää olla mukana tutkimuksessa, mutta pohdittiin, tulisiko kuntia muuttaa tuleviin tutkimuksiin.

Keskustelussa tuotiin esiin, että näyttäisi siltä, että kertakäyttömuoveja käytettäisiin enemmän etelässä kuin Vaasassa ja pohdittiin, voisiko puutarhajätteen runsas määrä vaikuttaa tuloksiin. Kaartisen mukaan vuodenaikaisvaihtelua on analysoitu viime kartoituksessa ja todettu, ettei merkittävää vaikutusta ollut. Väli raportin tutkimustulokset sopivat hyvin edellisen tutkimuksen vaihteluväleihin ja yksittäisissä näytteissä ja kohteissa on suurta ”huojuntaa”.

Kerätyn jätemäärän osalta tässä tutkimuksessa on painotettu erityisesti maasta siivottavien roskien riittävää kertymää. Roska-astioiden osalta määrässä ei ole ongelmaa, välillä saatu jopa liikaa. Maasta siivottavien kertymiin ei olla täysin tyytyväisiä, mutta urakoitsijoilla ei ole välttämättä mahdollista kerryttää jätettä, sillä heillä ei ole niille säilytyspaikkoja. Kohteet eivät ole halunneet lähteä keräyksen harventamiseen, koska roskaiset puistot aiheuttaisivat suuren asiakaspalautteen.

4. Keskustelua SUP-lainsäädännön muutosehdotukseen liittyen

Käytiin keskustelua SUP-lainsäädännön muutosehdotuksesta. Ehdotus on sen mukainen, mitä on ajateltu. Muutos olisi merkittävä periaatteellinen asia.

Lainsäädäntöä muutettaessa tulisi ottaa huomioon, että tupakkapuoli on siirtymässä pussituotteiden suuntaan. Kun SUP-direktiiviä on tehty, ei nikotiinipussit ole olleet vielä niin laajalti käytössä. Tupakkapuoli on säädelty laajasti ja siihen liittyy myös kansanterveydellisiä näkökulmia. SUP-lainsäädännöllä haetaan mikromuovin ehkäisyä, mutta terveyspuolen toimijat ovat kannattaneet muutosta vahvasti. Nikotiinipussit ovat pieninä roskina haastavia ja niiden aiheuttaman roskaantumisen ehkäiseminen on haastavaa. Nikotiinipussien pakkaukset on suunniteltu niin, että roskat olisi helppo kerätä pakkauksiin. Olisi kiinnostavaa tietää koostumusselvityksestä, oliko nikotiinipussipurkit tyhjiä vai täynnä roskia.

Jos kustannusvastuu muuttuu kiinteään euromääräiseen kustannukseen, se helpottaa viranomaisen työtä ja saattaa myös ehkäistä järjestelmästä peräisin olevia valituksia. Kerätyn ja siivotun roskan kustannukset ovat tiedossa, mutta pohdittava on, millä perusteella lasketaan tiedotuksen ja tupakkaroskisten hankinta- ja ylläpitokulut. Kuntaliiton mukaan kunnat ovat tällä hetkellä jäljessä astioiden hankinnassa, eikä Kuntaliitto usko kuntien pääsevän tupakkaroskistavoitteeseen 1/300 asukasta vielä vuonna 2025. Osa kunnista on ymmärtänyt väärin 2026 vuoden takarajan. Kun hankinnat tulee olla tehtynä 1.1.2026, on luultu, että vuonna 2026 on vielä aikaa tehdä hankintoja. Hankintoihin menee aikaa. Tupakkaroskisten uudishankinnat tulisikin olla tositteiden perusteella saatava korvaus niin kauan, että saavutetaan vaadittu määrä. Kunnat eivät myöskään ole uskoneet saavansa vastinetta investoimilleen rahoille. Kun roskikset lisääntyvät, vaatii se myös lisätyötä. Tulee pohtia, mitä lainsäädännöllä tavoitellaan. Jos halutaan, että kunnat tekevät tupakkaroskaamisen ehkäisyn tiedotusta, tulee se korvata täysimääräisesti. Kuntaliitolle on tullut paljon myös kysymyksiä, mitä tiedotus tarkoittaa ja mikä on hyvä enimmäistaso roskaantumisen ehkäisyn neuvontaan. Valtakunnallinen neuvontamateriaali olisi hyvä ajatus. Kysymyksiä herättää myös, mitä neuvontaan saa sisällyttää? Missä menee raja, kun pyritään ehkäisemään tupakointia ja sen terveyshaittoja, ja miten erotellaan roskaantumiseen liittyvä tiedotus?

Kunnilta kysytään nyt keväällä 2025 uutena tietona tupakkaroskisten hankintakustannusten lisäksi korjaus- ja huoltokustannuksia, joita ei ole osattu eritellä kirjanpidossa vielä 2024. Jyväskylässä on hankittu roskiksia tälle vuodelle niin, että syksyllä määrä 1/300 asukasta kohden täyttyy. Kustannusseurannassa on haasteensa. Astioita rikotaan ja töhritään ja niitä puhdistetaan. Joskus astioita rikkoutuu ja katoaa.

Suurimpia epävarmuuksia tällä hetkellä kuntien osalta ovat tupakkapuolen velvoitteet, esim. mihin astioita voi sijoittaa. Uusia astioita on hankittu paljon eikä ne hajoa heti, joten ylläpitokustannukset nousevat vasta ajan myötä. Pohdittavaa, mitä menee ylläpitokustannuksiin, onko hajonneiden tilalle hankitut uudet astiat ylläpitoa vai uudishankintaa?

Kiinteämääräisen kustannuksen säätämisen aikataulusta ei ole vielä varmuutta. Siirtymäaika on voimassa 2025 loppuun ja koskee tänä vuonna syntyviä kustannuksia, eli tämä vuosi 2025 raportoidaan ensi vuonna nykyisellä kiinteällä summalla. Syksyllä aletaan miettiä asetuksen muutosta ja kustannustason sopimista. Tärkeää on saada kustannustaso selville pian. Jako vaatii koostumusselvityksen valmistumista. Kun kuntien raportointi 3.6.2025 on valmis, Pirkanmaan ELY:llä on tietoa siivous- ja keräyskustannusten määristä ja sitä voidaan jakaa seurantaryhmälle.

Kustannuksen määrittämiseksi tarvitaan lisätietoa ja se vaatii keskustelua. SUP-tuotteiden määrä tulisi vähentyä ja tämä tulee ottaa huomioon tason määrittämisessä. Ei voida nojata 2022 vuoden koostumusselvitykseen.

Nostettiin esiin, että asetuksen tai lain tasolla ei ole otettu kantaa siihen, mihin kustannustaso pohjautuu, mutta perusteluissa on. Kunnissa on tehty pohjatyötä, jota muut voivat hyödyntää. Toukokuun alussa Kuntaliitto järjesti infotilaisuuden, jonka jälkeen on tullut paljon kysymyksiä ja pyritty neuvomaan. Kunnissa ei olla varmoja, mitä kuluja viranomaisen hyväksyisi. Jos on esim. palkattu täysipäiväinen roskankerääjä, niin voidaanko koko työaika laskea mukaan kustannuksiin. Joissakin kunnissa voidaan raportoida vahingossa väärin (esim. auton kulu, jota käytetään vain osittain siivoamiseen). Työaikakirjanpidoista on välillä vaikea saada selkoa. Tämä asia on myös ohjeistamis- ja luottamuskysymys.

Todettiin, että ohjeistuksen laatimisessa ongelmana on esimerkiksi se, että tämä ryhmä ei tunne kuntien kustannusrakenteita niin tarkasti, että se voisi antaa tarkkaa ohjeistusta siitä, mitä kustannuksia kukin kunta voi laskea mukaan.

Uuden kuntien raportointivelvoitteen osalta tulisi miettiä sen tarpeellisuutta. Viime vuonna on hylätty joitakin kustannuksia. Datan kertyessä asian arviointi helpottuu. Viime vuonna kustannukset eivät myöskään eronneet kovin suuresti aiemmin tehdystä selvityksestä. Etukäteisohjeistus on tärkeää, koska jälkikäteen eri kustannuksien osuuksien miettiminen voi olla haastavaa.

5. Muut asiat

- Sihteerin vaihdos Pirkanmaan ELY:n toiveesta

Milla Kolehmainen jatkaa sihteerinä. Milla oli aiemmin Henriikka Harisen sijainen.

- Syksyn kokous

Syksyn kokouksessa ei keskustella kustannuksista, vaan kustannuskeskustelu järjestetään ministeriön toimesta erikseen. Todettiin, että koostumustutkimuksen valmistumisen kannalta paras aika kokoukselle on viikko 44. Ryhmän toimikausi kestää 2026 loppuun.

Seuraava kokous torstaina 30.10.2025 klo 13.